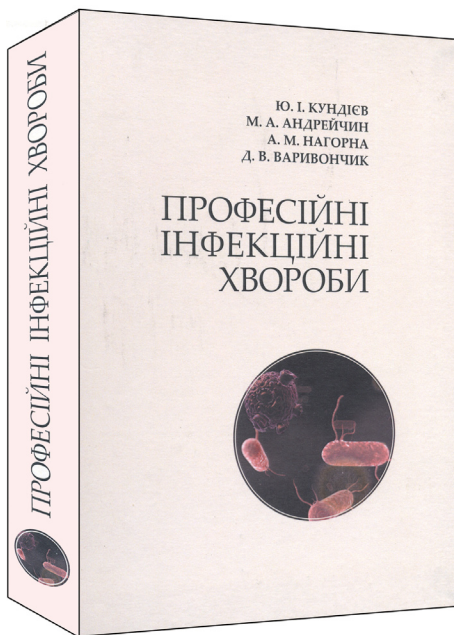


**ПРОФЕСІЙНІ ІНФЕКЦІЙНІ ХВОРОБИ / Ю.І. КУНДІЄВ,
М.А. АНДРЕЙЧИН, А.М. НАГОРНА, Д.В. ВАРИВОНЧИК. – К. :
ВД «АВІЦЕНА», 2014. – 528 с.**



Професійна ознака, поряд з розподілом захворілих за віковими й соціальними групами, є однією з основних рис епідемічного процесу при епідеміологічному аналізі. Епідемічний процес багатьох інфекційних хвороб характеризується специфічним поширенням захворюваності серед різних професійних груп населення, що, своєю чергою, потребує розробки специфічних цілеспрямованих заходів боротьби і профілактики.

Монографія присвячена професійним інфекційним хворобам, яким досі не приділяли достатньої уваги, не видавали наукових робіт і керівництв для лікарів. Професійні інфекційні хвороби – це новий напрямок епідеміологічних досліджень. Останнім часом накопичилося багато сучасної інформації з цього питання. Однак висвітлення специфіки інфекційної патології у професійних групах під кутом професійного ризику ураження авторами монографії здійснено вперше в нашій країні. Над книгою працювали колективи науковців ДУ «Інститут медицини праці Національної академії медичних наук України», ДУ «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб імені Л. В. Громашевського Національної академії медичних наук України», ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України».

Автори представили узагальнені сучасні дані наукових досліджень і світовий досвід боротьби відносно 15 найважливіших інфекційних хвороб з акцентом на професійні аспекти проблеми. Це ВІЛ-інфекція, туберкульоз, гепатити В і С, бруцельоз, геморагічна гарячка з нирковим синдромом, еризипелоїд, кліщовий енцефаліт, ку-гарячка, Лайм-бореліоз, лептоспіроз, лістеріоз, орнітоз, сибірка, туляремія, ящур. Розділи побудовано в чіткій послідовності, для кожної інфекції надано відомості щодо актуальності захворювання, етіології, епідеміології, охарактеризовано клінічні прояви з елементами патогенезу, діагностику, роль професійних чинників у розповсюдженні інфекції, запропоновано профілактичні й протиепідемічні заходи. Закінчуючи характеристику нозологічної форми, автори проводять узагальнюючий аналіз проблеми у вигляді підсумків та пропозицій. Інформаційний матеріал розділів базується на власних дослідженнях та даних великої кількості джерел літератури й чинних директивних документів. Їх перелік вміщує усього близько 1400 джерел, наведених у кінці кожного розділу, що дає можливість читачам за необхідності звернутися до першоджерел. Монографія структурована таким чином, щоб максимально полегшити пошук необхідних відомостей і видання могло б слугувати керівництвом для лікарів.

Цільне місце автори відвели проблемі ВІЛ-інфекції. Пандемія ВІЛ-інфекції завдає тяжких соціально-економічних втрат внаслідок залучення в епідемічний процес переважно осіб працездатного віку. До груп професійного ризику інфікування ВІЛ належать медичні працівники (лікарі, стоматологи, середній медичний персонал, співробітники лабораторій і моргів, санітари, фармацевти, студенти-медики тощо), поліцейські, пожежники й працівники служби порятунку, науковці з проблем ВІЛ-інфекції, виробники біологічних препаратів для діагностики, лікування та профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу, працівники будівництва, транспорту, енергетики, які мають тривалі відрядження, часто змінюють місця роботи та об'єкти праці, перукарі і косметологи, представники інших професій, робота яких пов'язана з порушенням цілісності шкіри та слизових оболонок. Розділ знайомить нас з діючими на міжнародній арені та адаптованими в Україні міжнародними документами з ВІЛ-інфекції/СНІДу, прийнятими на рівні ООН, МОП, ВООЗ, ЮНЕЙДС. Нормативна та законодавча база у сфері ВІЛ/СНІДу в Україні постійно удосконалюється. Крім правового підґрунтя, для запровадження широкомасштабних

ефективних заходів з профілактики ВІЛ на робочих місцях у країні створено сприятливі організаційні, інституційні засади, яким відводиться ґрунтовна характеристика в монографії. Широко висвітлені результати власних наукових досліджень щодо ризиків професійного зараження ВІЛ-інфекцією працівників медичних закладів і шляхів подолання проблеми в умовах сьогодення. У додатку книги наведена анкета для вивчення цих питань серед будь-якого професійного контингенту. Тож сфера праці визначена як одна з найсприятливіших нових стратегій ефективного впливу на розвиток епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу, що залишається актуальною на теренах України.

Однакові механізми, шляхи та фактори передачі ВІЛ і вірусів гепатитів В і С підвищують ймовірність комбінацій цих інфекцій, з одного боку, а з другого – вимагають однакових заходів боротьби і профілактики в професійних групах ризику, насамперед серед працівників медичної сфери. Розділ книги, присвячений гепатитам В і С, включає докладні відомості про їх поширеність, у тому числі серед різноманітних груп працівників, пов'язаних з наданням медичної допомоги, профілактичні й протиепідемічні заходи. Однак сьогодні в Україні, на відміну від ВІЛ-інфекції, визначити професійну зумовленість гепатитів В і С досить важко. Автори наголошують, що достовірної статистики професійної інфекційної захворюваності медичних працівників у нашій країні не існує. Багато хто з них намагається приховати хронічну інфекційну патологію через страх втратити роботу та через вкрай недостатній рівень соціального та матеріального забезпечення професійної втрати працездатності працівників охорони здоров'я. Тому необхідно розробити і впровадити нормативно-методичні й інструктивні документи щодо обов'язкового документального підтвердження цих захворювань як професійних у медиків, які б регламентували та регулювали основні положення щодо захисту медичних працівників від професійних інфекцій. В розділі детально розглянуті конкретні заходи та сценарії поведінки щодо запобігання професійному зараженню збудниками інфекцій, що передаються через кров та інші біологічні середовища, сучасні рекомендації щодо пасивно-активної імунізації після випадкового самозараження кров'ю, що містить HBsAg, першочергові заходи з постконтактної профілактики при аварійних ситуаціях на робочому місці, які необхідно проводити згідно з діючим наказом МОЗ України від 5.11.2013 р. № 933.

Серед численних інфекційних хвороб, які можуть мати професійне походження, поряд з ВІЛ-інфекцією лише туберкульоз знаходиться на найповнішому державному обліку та контролі. Сьогодні в Україні на законодавчому та нормативно-правовому рівнях створені сприятливі умови для профілактики та боротьби з туберкульозом на робочому місці, які відповідають вимогам ВООЗ і МОП. Авторами наукового видання визначено професійні групи з підвищеним ризиком інфікування мікобактеріями туберкульозу

(працівники лікувальних закладів, клінічних лабораторій, ритуальних служб, служби порятунку, правоохоронних органів і виправних установ, соціальних служб, системи освіти, комунальних послуг, державного управління, пасажирського транспорту, сільського та лісового господарства, мисливці, працівники зоопарків і ветеринарної служби, виробничої галузі, робітники, експоновані кристалічним силіцієм діоксиду, оксидом заліза, працівники-мігранти, персонал сфери громадського харчування, військовослужбовці). Так як передача збудників туберкульозу є визнаною небезпекою в медико-санітарних установах, автори, спираючись на власні дослідження й наукові джерела, приділили велику увагу клініко-епідеміологічним особливостям професійного туберкульозу в працівників галузі охорони здоров'я, експертизі працездатності та професійного ґенезу туберкульозу. В розділі надано міжнародні рекомендації та вітчизняні документи щодо профілактики туберкульозу на робочому місці в галузі охорони здоров'я та в сільському господарстві.

При розгляді зоонозних інфекцій констатовано, що за певних умов, у тому числі виробничих, збудник із популяції тварин може потрапити в організм людини й спричинити відповідний інфекційний процес. Роль і різновиди професійних чинників у розповсюдженні зоонозів не однакові при різних хворобах, частіше пов'язані з сільськогосподарськими роботами та добуванням і переробкою товарів тваринницького походження. Відносно кожної нозологічної форми розроблено профілактичні та протиепідемічні заходи, спрямовані на всі три ланки епізоотичного та епідемічного процесів, для деяких використовується специфічна імунізація. Серед дванадцяти наданих у монографії зоонозів лише бруцельоз офіційно визнаний за професійне захворювання. Автори пропонують перелік заходів для суттєвого покращення профілактики професійних зоонозів на робочих місцях.

У викладі всього змісту монографії превалює епідеміологічна складова, що, на мій погляд, підвищує значення цього видання в теперішніх умовах. Книга може слугувати цінним доповненням до підручників з епідеміології, бо несе нові сучасні дані щодо професійних інфекційних хвороб та має гарну структуру викладу інформації. Досить великий обсяг цього наукового видання (528 сторінок) зумовлений актуальністю висвітленої проблеми та сучасних шляхів її подолання, прикладним і науковим значенням, новизною, посиланнями на закордонні та вітчизняні джерела й документи. Ця праця буде корисною для широкого кола лікарів, організаторів охорони здоров'я, науковців.

*Професор кафедри епідеміології Харківського національного медичного університету, д. мед. н.,
Романенко Т.А.*

Отримано 2.09.2015 р.